



ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ Ծ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՕԴՈՍՏՈՍ 26, 1897

ԹԻԻ 35

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	ԵՐԷ
Հասանքէն Բշուի	273
Աստուծոյ Գոհարները	273
Գերբնական	273
Մեկնութիւն Սաղ. ԺԷ. 15 Համարին	274
Աղկան Մը Պատմութիւնը	275
Երջանիկ Ըլլալ	275
Տը. Սամուէլ Ճոնսըն	275
Դաստիարակութիւնը Հավայեան Կղզիներուն	
Մէջ	276
Կենդանական Կենքին Պարզագոյն Ձևերը	277
Սթիթ-հոլման Հաստատութեան Ուղղութեամբ	
Հարցումներ	277
Մէջ Մէջքի Բնական Եւ ԲՈՎԱՆԴԱԿԱՆ	277
Գլխութեան Տունն Ի Քարանթինա Կամ	
Գերմանական Դպրոցը	278
Աղբեր	278
Հանդէս Քաղաքական	279
Գրամական	280

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն հինգշաբթի օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար կանխիկ 1 1/2 մեծիտիյէ, վեցամսեայն՝ 3/4 մեծիտիյէ: Թղթատարի ծախսը խմբագրութեան վրայ է: Մէկ քերթի գինն է 30 փարս:

Հրատարակելի կամ խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Տը. Ճ. Ֆ. Հիւրիֆ, իսկ բաժանորդագրութեան վերաբերեալներն՝ առ Տը. Ճ. Ք. Կրիւն, Ամերիկացի Խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միացեալ Մարտիկական Կողմանէ,
 Ճ. Ք. Կրիւն, ԱՐՏՕՆԱՏԵՐ
 Ճ. Ֆ. Հիւրիֆ, ՏԵՐՔԵՆ-ԽՍՐԱԳԻՐ

ՀՈՍԱՆՔԵՆ ՔՇՈՒԻ

Քշուելով է որ շատերս կը չեղինք ու կը հեռանանք բարութեան շաւիղներէն: Շատ քիչեր կանխամտածութեամբ կը մտնեն չար ճամբաներ: Ուղիղն ընելու նպատակաւ հարկաւոր ջանքերն ընել զանց կ'ընենք: Կը դադրինք յառաջդիմելէ, և ապա ետ ետ կը քշուինք նաւի մը նման, որուն երբեմն թոյլ կը տրուի ետ ետ երթալ առանց իր գլուխը ուղիղ կողմէն դարձնելու:

Այսպէս ետ ետ կ'երթանք ամէն անգամ որ գիտնալով չար ունակութեան մը տեղի կու տանք, ամէն անգամ որ կը թուլնենք հոգեւոր պարտականութիւններու ուշադիր ըլլալու մեր հոգածութիւնը, ամէն անգամ որ կը զիջանինք կարեւորութիւն չընծայել ունէ մասնաւոր բարութեան, ամէն անգամ որ զանց կ'ընենք արդարութիւնը պաշտպանել խոհեմութեամբ և արիութեամբ:

Եւ այս ետ ետ երթալը կորուստ կը նշանակէ: Դէպ ի ետ առնուած ճամբան, քիչ թէ շատ, դարձեալ պիտի կտրուի: Վերադարձը սովորաբար աւելի խնամք, աւելի աշխատութիւն և աւելի նեղութիւն կ'ենթադրէ քան առաջին յառաջդիմութիւնը: Ետ ետ քշուելու փորձութեան նրբութիւնը մեր գլխաւոր վտանգներէն մին է: Կը տկարացնէ մեր քաջասրտութիւնը և նպատազը: Երբ վերջապէս զգանք թէ պէտք է վերջ տալ այդ յետադիմութեան, մեր կամքի զօրութիւնը և Աստուծային օգնութեան յոյսը շատ նուազած կ'ըլլան բազմաթիւ անոր զոր պիտի ունենայինք եթէ փորձուած չըլլայինք:

Սակայն դարմանը պարզ է: “Միտքդ բեր հիմա ուսկից որ ինկար, ու ապաշխարէ և քու առաջին գործերդ ըրէ:” Ետ կեցէք ետ-ետ երթալէ: Անգամ մը ևս ամուր ձեռքով կառավարեցէք դուք ձեզ Աստուծային Առաջնորդին հովանւոյն ներքև, և նորոգեցէք ձեր մաքառումը չարին հետ վերջնական յաջողութեան հաստատ յոյսով:

ԱՍՏՈՒԾՈՑ ԳՈՂԱՐՆԵՐԸ
(Պատ. Հիւրիֆ-Մատթէւ)

Ինչ անակնկալ նիւթերէ շինուած են ամենէն սիրուն գոհարները: Մեր արտերուն հասարակ կաւը որ մշակներուն ձեռքերը կ'աղտոտէ, մեր ոտքերուն տակ գտնուող փոշին ու ցեխը, որ տիպար են ամէն անմաքրութեան և աղտեղութեան, բաղադրիչ տարրերն են չափիւղայի և յակինթի, այն երկեակ գոհարներուն, որոնց մին իր վճիտ թափանցկութեամբ երկնից կապոյտը կը պատկերացնէ, և միւսն իր կարմիր բոցով՝ հրաբխային հուրը:

Գայլախաղը, զոր շատ խոնարհ կաղմութիւններու մէջ տեսած ենք, և որ կը գտնուի ցորենի դեղին յարդին մէջ և կը կազմէ լեռներու կրանիթէ ոսկրները և կողերը, ամբթովսի, յասպիսի, եղնգնաքարի և քրիստալաքարի կը փոխուի: Բնածուկն ալ, որ կը կազմէ մեր ծխնեղջերներուն ձանձախարիթը, մեր

քաղաքներուն ծուխը, մեր վառարաններուն սև մոխիրները և մեր առտնին ու ճարտարական գործերուն բոլոր աղբիւսը, կը փոխարկուի ամենէն կարծր և ամենէն պայծառ գոհարին, անբաղդատելի ադամանդին:

Բնական աշխարհին մէջ այսպէս կը կազմէ Աստուած իր գոհարները: Եւ նոյնպիսի կերպով և նոյնպիսի անակնկալ սրբօրէ չը կազմեր արդեօք իր կենդանի գոհարները իր շնորհաց փոխակերպիչ սքանչելի զօրութեամբ: Կը հանէ զանոնք սոսկալի գուբէն և աղտեղի կաւէն: Կը կորցնէ զանոնք կրակին մէջէն: Կը վերցնէ զանոնք “թէև գոմբու մէջ պառկած” ըլլան և աշխարհի ծառայելով սեցած և վատթարացած: Կը կտրէ անոնց կարծր և քար սիրտերը որպէս զի պատրաստէ իր փըրկարար և սրբարար գործողութիւններուն:

Կարդացէք Պողոսի ցանկն այն մոլութիւններուն զորս կորնթացի նորահաւատները կը գործէին իրենց անդարձ վիճակին մէջ, և պիտի ամնաք ձեր մարդ ըլլալուն համար: Առաքեալը կ'ըսէ, “Մէկ քանիներդ անանկներ էիք. բայց լուացուեցաք, բայց սրբուեցաք, բայց արդարացաք. Տէր Յիսուսի անուանով և մեր Աստուծոյ Հոգիովը:”

Աստուած կարող է ամենէն ստորին կեանքը ամենէն աղնիւ կեանքին փոխել իր շնորհաց սքանչելի ալքիմիայով: Քրիստոս եկաւ մեղաւորները փրկելու, այո, անոնց գլխաւորները: Եւ բարոյական անկման և թշուառութեան ամէն վիճակէ հանած և փոխակերպած է զանոնք իրենց մտաց նորոգութեամբ, և ըրած է նոր ստեղծուածներ իր մէջը:

ԳԵՐԲՆԱԿԱՆԸ

Գործ ունինք Աստուծոյ հետ: Գերբնականի վրայ մարդուն հաւատը ունենալն ուրանալը մարդկային բնութեան երեսն ի վեր ցատկել է: Ընդունայն ջանք է այդպէս մարդուն ճակատէն կորզել այդ պսակը, անոր բնորոշ փառքը: Միշտ և ամէն տեղ մարդը մտիկ պիտի

ընէ այն ձայներուն որոնք իր շուրջ գտնուած անհուն խորութիւններէն իրեն կու գան խորհրդաւոր մեղմուածութեամբ, և իր էութեան խորագոյն խորշերուն մէջ կը զարթուցանեն արձագանգ մը, որ անդունդէ անդունդ ձայն կու տայ:

Երկնային էակներու հետ գործ ունինք: Որովհետեւ հրեշտակները երգեցին փրկչին ծննդեան ժամանակ, որովհետեւ անոր գերեզմանին քով ըսին թէ ո՛ւր գնաց ան, որովհետեւ իր համբարձման ատեն մեղի պատուիրեցին անոր անձամբ վերադարձին սպասել, որովհետեւ միշտ երկնային ուրախութեան ակէրները կը բարձրացան: ... Իհն. անդամ որ երկրի վրայ մեղաւոր մը կ'ապաշխարէ և մեղքէն Աստուծոյ կը դառնայ, կրնանք հետևեցնել թէ երկրաւոր գործերու մէջ զիրենք գլխաւորապէս չափազանցողը Աստուծոյ Որդւոյն փրկագործական միջնորդութեան յառաջդիմութիւնն է: «Ան բաներուն» հրեշտակները կը ցանկան ակնկառոյց նայելու,» կ'ըսէ Պետրոս: Աստուծոյ մեծ բաները ուսումնասիրելու տենչով երկնից պարիսպներուն վրայէն վար կը ծռին աւելի ուշի ուշով դիտելու համար պայքարը որ երկրի վրայ կը մղուի խաւարի և լոյսի պետութիւններուն միջև: Իսկ եթէ հրամայուի անոնց, ուրախութեամբ կը փութան մարդոց օգնել հոգեւոր պայքարին մէջ:

Ճշմարիտ արուեստը իր բարձրագոյն նպատակին կը հասնի երբ մեղի պարզէ անտեսանելին և պատկերացնէ գերագոյն էականերու վերասրացիկ իմացականութիւնները, որ մեղի հետ կը գործակցին յառաջ վարելու համար մեր ամենուս Տէրոյը միակ նպատակը: «Երեւակայութեան առաջին և ազնուագոյն կոչումն է,» կ'ըսէ Մր. Բըսքին, «մեղ կարող ընել մեր աչքին առջև բերել զգալապէս այն բաները, որ մեր ապագայ վիճակին վերաբերեալ կը համարուին կամ անտեսանելի կերպով մեզ կը շրջապատեն ներկային մէջ: Մեղի տրուած է երկնից ու երկրի մէջ վկանելու բաղմունքին մը երեւակայել և մեղի ապաստանող արդարներու հոգիները տեսնել իբր թէ հիմա ներկայ ըլլային: Մեղի տրուած է երեւակայել երկնից բնակիչներուն մեծ բանակը և անոնց մէջ տեսնել զանոնք որոնց հետ ամենէն աւելի կը բաղձանք ըլլալ յաւիտեան: Մեղի տրուած է հոգւոյ աչքով մեր քով տեսնել հրեշտակներու սպասաւորութիւնը և հրեղէն կառքերը նշմարել մեզ շրջապատող լեռներուն վրայ:»

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՍԱՂ. ԺԵ. 15 ՀԱՄԱՐԻՆ
[Խմբագրական]

«Իսկ ես արդարութեամբ պիտի տեսնեմ ըստ երեսդ. երբոր արթննամ ըստ դէմքէդ պիտի կշտանամ:»

Այս խօսքերը կը ցուցնեն գոհունակութեան և յագեցման տարբերութիւնը, և նկատել կու տան մեղի այն գոհունակութիւնը որ իր լրման մէջ բարձրագոյնն է որուն կրնանք փորձն առնել այս կեանքին մէջ, և հոգւոյ այն յագեցումը որ մեր անմահութեան փառքը և երանութիւնն է:

Նախ տանք երկու տարբեր նշանակութիւնները գործ տարբեր անձինք կ'ընծայեն այս համարին: Մենք չենք ծանրանար այն մարդոց մեկնութիւններուն վրայ, որոնք «արթննամ» բառով կ'իմանան առաւօտեան բնական արթնութիւնը որ կը յաջորդէ քնոյ գիշերին: Համարն այդ մեկնութեամբ կը կորսնցնէ իմաստի այն խորութիւնն ու կշիռը զոր յայտնի է թէ ունի: Հոս ակնարկուածն է հոգիի արթնութիւն մահուան քունէն: Այս համարը Հր. Կառնաւորէն սակաւաթիւ համարներէն է, որոնք յատկապէս մը կու տան և ցնծալի մարգարէութիւն մը կը կազմեն նկատմամբ հանդերձեալ կենաց, մեռելներու յարութեան, այն օրհնեալ ճշմարտութեան որ յայտնուած է Նոր Կտակարանին մէջ, և լուսաբանուած ու հաստատուած է մեր Տէրոյը Յիսուս Քրիստոսի վկայուած յարութեամբ:

Բայց ի՞նչ կը նշանակէ «քուն դէմքէդ պիտի կշտանամ»: Առ հասարակ տրուած բացատրութիւնը սա է. Ես պիտի յագեցնամ երբ տեսնեմ թէ Աստուծոյ իրական նմանութիւնն առած և մեղքէ ու մեղքի բոլոր արատներէն զերծ եղած եմ, երբ այս կեանքի անկատարութիւններուն տեղ անցած ըլլան այն կատարելութիւնը և ամբողջութեան ու կատարելութեան այն զգացումը որ կ'ենթադրուին Աստուծոյ նմանութիւնն յանձին բերելով:

Արդ, շատ վայելուէ մեկնութիւն է այս և կ'աւանդէ պատուական ճշմարտութիւն մը: Սակայն կայ ուրիշ մեկնութիւն մը ևս, որ նոյնչափ զիրաւ և կ'հանուի բնաբանին ձեւէն, և կը ներկայացնէ աւելի խորին ճշմարտութիւն մը: Ահաւասիկ. Երբ մահուան քունէն արթննամ, քեզ տեսնելով պիտի կշտանամ: Այսինքն պիտի յագեցնամ՝ զԱստուած ճանչնալով պայծառ, անաղտ և երես առ երես ծանօթութեամբ: Յիսուսի զԱստուած ճանչնալը յաւիտեական կեանքէ, ինչպէս կ'ըսէ մեր Տէրը (Յովհ. ԺԵ. 3), Եւ երանութիւններէն մին օրհնութիւն կը կարգայ «անոնց որ սրտով մաքուր են, ինչու որ անոնք պիտի տեսնեն զԱստուած:»

Առաջին հայեցողածով՝ այս մեկնութիւնը կրնայ առաջինէն ստորին թուիլ շատերու: ԶԱստուած տեսնել անոր նմանութիւնը, պատկերը, կրելն նուազ կրնայ թուիլ: Բայց երկրորդ մեկնութեան պատուականութիւնն ասոր մէջ կը կայանայ որ երկնային կեանքին համար կ'ընէ ինչ որ արդի աստղաբաշխութիւնն ըրած է երկրի մոտ լորակներուն և արեւին համար: Այսինքն՝ գտած և հռչակած է թէ ինչ է տիեզերքին ճշմարիտ կենտրոնը, և ինչ է անոր զանազան մասերուն ճշմարիտ յարաբերութիւնը: Աստուծոյ վրայ կը սեւեռէ հոգիին աչքը, բոլորովին կը դարձնէ զայն անձին: Աստուծոյ վրայ կը կեդրոնացնէ և Աստուծոյ կը ճառագայթեցնէ երկնից ամբողջ կեանքը, հետաքրքրութիւնը և փառքը, և բոլորովին անտես կը թողու անձը:

Մեր երկնային յագեցումը, երջանկութիւնը կամ կատարելութիւնը, անդի պիտի ունենայ զԱստուած տեսնելով ինչպէս որ է, ճշմարիտ և կատարեալ ծանօթութիւն

ստանալով անոր վրայ, կեանքի և գիտութեան, սիրոյ և երանութեան, աղբիւրը և լիութիւնը տեսնելով անոր մէջ: Այն ատեն և միայն այն ատեն կրնայ մարդկային հոգին սկսիլ կանոնաւոր, առողջ և անանձնասէր կերպով ապրիլ և արդիւնաւոր ծառայութիւն ընել:

Արդ վերադառնանք այս վարդապետութեան լուսով, և աւելի լիովին տեսնենք ինչ որ ըսել ուզեցինք յօդուածիս առաջին բառերով: Այսինքն թէ գոհունակութիւնը մեր բարձրագոյն փորձառութիւնն է այս կեանքին մէջ, և յագեցման երջանկութիւնը անմահ կենաց վերջնական կէտ նպատակին:

Ինչ բանի ներհակն է գոհունակութիւնը և ինչով կը ստացուի: Յայտնապէս ներհակն է բարկութեան և նախանձու: Ներհակն է ամէն ազահութեան և ցանկութեան: Ներհակն է նմանապէս կեղծաւորութեան: Ապահովապէս կը ստացուի համբերութեամբ, սիրով, լիագոյն վստահութեամբ, և հաւատքով: Ներհակն է նաեւ ծոյլ, և անհոգ ոգւոյ, և կը ստացուի ուրիշներու ծառայելով, երախտագիտութեամբ, համեստութեամբ և հեզութեամբ: Աստուծոյ կը սպասէ, անոր կամքը քաղցր կը գտնէ, և անդորր վստահութեամբ կը սպասէ լուսոյ և ուրախութեան մեծ հանդէսին, երբ բոլոր Երկրէ անհերքաշնակ ծայրերէ և տեղի գործեր տեղի կու տան երկնից խաղաղութեան:

Բայց գոհ ըլլալը յագեցնալ չէ: Յագեցնալու համար ուրախութեամբ կը սպասենք այն փառաւոր յայտնութիւններուն, զորս հանդերձալ կեանքը պիտի բերէ: Եւ չենք կարծեր թէ այդ յայտնութիւնները պիտի բաղկանան, ոեւէ չօշափելի աստիճանով, նիւթական իրերու յատուկ աւելի նոր ու ընդարձակ ծանօթութենէ, այլ մանաւանդ ուղիղ ծանօթութեան մեծ ընդարձակումէ նկատմամբ հոգիի վերաբերեալ ամէն ճշմարտութիւններու, հոգիի՝ բոլոր իր ընդունակութիւններով և յարաբերութիւններով, նկատմամբ ուրիշ բարոյական էականերու և այն յարաբերութիւններուն զորս ունինք անոնց հետ, մանաւանդ նկատմամբ ամէն հոգեւոր ճշմարտութեան այն մեծ աղբիւրին և գումարին, բուն իսկ Աստուծոյ, իր ստորոգելիքներուն, իր գործերուն, արարչագործութեան, վարչութեան և փրկագործութեան:

Սակայն աւելի քան ծանօթութեան, և նոյն իսկ հոգեւոր բարձրագոյն ծանօթութեան, մեծագոյն ընդարձակումներով մեր հոգիները պիտի յագեցնան երկնից մէջ Աստուծոյ սիրով և Աստուծոյ ծառայութեամբ: ԶԱստուած տեսնել ու ճանչնալը, ինչպէս կը տեսնեն ու կը ճանչնան երկնից սուրբերը, զԱստուած սիրել է գերազանցապէս, և ճիշդ ինչպէս այս աշխարհի մէջ ապրելու բարձրագոյն ուրախութիւնը կը կայանայ սիրելու և ծառայելու մէջ, նոյնպէս և ա՛յ աւելի երկնից բարձրագոյն կեանքը, փրկուած հոգիին լրացեալ յագեցումը, երջանկութիւնը, պիտի կայանայ զԱստուած սիրելու և Աստուծոյ ծառայելու մէջ: Այդ բարձր գիտութեան մէջ, որ սէր է և ծառայութիւն, անձը պիտի մոռցուի և հոգեւոր հոգին իր կատարելութեան պիտի հասնի Աստուծով:

ԱՂԱԿԱՆ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Օնթարիոյի անտառապետ գաւառէն խեղացի փոքրիկ աղջիկ մը յօդուածագրիս պատմեց թէ ինչպէս եղաւ որ Միացեալ Նահանգները գնաց կրթութիւն առնել առանց տեղէն ծախք ընելու :

«Երբեք դպրոց դացած չէի,» ըսաւ, «երբեք ալ երթալու յոյս չունէի, թէեւ շատ անգամ կը փափաքէի երթալ գոնէ քիչ մը բան սորվիլ, որպէս զի կարենայի մեր գաւառի տղայոց օգտակար ըլլալ: Վերջապէս առիթը ներկայացաւ շատ զարմանալի կերպով:

«Օր մը մեր եղբւնի անտառներուն տէրը, որ եկած էր աշխատանքներուն վարձքերը վճարել, դրամատոմսերու տրցակ մը կորսնցուց իր գրասենեակէն: Ամառ էր, իր ընտանիքն ալ եկած էր եւ կը բնակէր խոշոր սենեակներով հանգստաւէտ ընակարանի մը մէջ: Հայրս անոր գործաւորներէն էր, իսկ ես կը ծառայէի անոր հիւանդ մօրը քով եւ թղթատարի յատուկ եւ ուրիշ թիւթեւ գործեր կը կատարէի տեղւոյն մէջ:

«Օգտակար կ'ըլլայի շատ մը կերպերով, այնպէս որ ամէն տեղ կը զրկուէի, եւ ես ու շունս ալ ուշադրութիւն չէինք դրաւեր երբ տեղ մը երեւնայինք: Երթեւեկի այս աղատութիւնը անտառներուն տիրոջը կասկածն հրաւիրեց իմ վրաս, վասն զի չէր կրնար միտք բերել ուրիշ մը որ նոյնչափ հաւանականութեամբ տեսած ըլլար դրամատոմսերու ծրարը եւ զայն աներեւոյթ ըրած:

«Որոշեց զիս ու բոլոր մեր ընտանիքը գործէ հանել, բայց մայրը, որուն հետ շատ սիրով եւ գորովով կը վարուէր, բարեխօսեց ինծի համար: Սոսկալի հարցաքննութիւն էր այն որուն ենթարկեցին զիս երկուքը մէկտեղ: Տեսայ թէ ինծի անկարելի էր զայն հաւատացնել թէ ես անմեղ եմ: Բայց մայրն ըսաւ անոր, «Կասկածներուդ խօսքը մի ընէր, զաւակս, ոչ ալ մէկը պատժէ, քիչ ալ քիչ քիչ»: Բոլոր գործը Աստուծոյ յանձնէ, եւ անոր արդար դատաստանին սպասէ:

«Ես գործիս վրայ մնացի, բայց չէի կրնար զուարթ ըլլալ մինչ կասկածի այդ ամպը անկաւին կը մնար: Երբեք վստահ չեղայ թէ իմ տիրուհիս արդեօք իմ պարկեշտութեանս կը հաւատար թէ ինծի հետ քաղցրութեամբ կը վարուէր: Թշուառութեանս վրայ արգահատելուն համար: Այդ միջոցին հայրս նոր լուծք մը գնաց, բայց շատ ուշ իմացայ թէ այդ դէպքը ինչ աղքատութիւն ըրաւ անտառներու տիրոջը զգացումներուն վրայ ինծի նկատմամբ: Իր դրամական կորուստը ամէն մարդ գիտէր, բայց իրմէ եւ իր մօրմէն զատ ոչ մէկը գիտէր թէ ես կասկածելի էի:

«Այն դժբաղդ օրերէն մին էր երբ անտառի գործաւորներուն վերատեսուչը կեդրոնատեղին եկաւ նոր հրամաններ ստանալու: Դրամատոմսերուն կորսուելէն ի վեր անտառները գացած էր: Ինք ամենուն սիրելի էր, մանաւանդ անտառատիրոջ: Օրիորդները զայն «ուրախ զուարթ հսկան» կ'անուանէին, վասն զի յաղթանդամ եւ զուարթաբարոյ էր: Իր համբերութիւնը եւ ոյժը շատ օգտակար կ'ըլլային անտառատիրոջ հիւանդ մօրը, երբ սա՝ գործաւորներուն քով կը տարուէր պատգարակով:

«Այդ օրը անոր առողջութիւնն հարցուց ըստ սովորութեան, բայց իր առ հասարակ ուրախ զուարթ դէմքին վրայ տարտամ բան մը կար որ կը ցուցնէր թէ մտքին մէջ դժուար

ութիւն մը ունէր: Կեցաւ գործատիրոջը գրասենեակին քով, որպէս թէ մեկնել չուզէր, եւ ըսաւ վերջապէս: «Գտած այն կորսուած դրամը:» «Ոչ, բայց վստահաբար գիտեմ թէ ո՛վ առաւ զայն:» «Անտառակոյտ,» ըսաւ բարձրահասակ մարդը գլխիկոր: «այն օրէն ի վեր վստահ էի թէ ձեր աչքերն իմ վրաս են եւ կը տեսնէք գողցուած դրամը բուն գրասենեակ մէջ: Ահաւասիկ այն, տէր իմ: Սեղանիդ վրայէն ինկաւ ուղղակի գլխարկիս մէջ որ գետինը դրուած էր, եւ Սատանան զիս փորձեց առնել գլխարկը եւ գլուխս դնել: Կրնաք հիմա զիս արձակել կամ բանտել: Հոգս չէ, արդէն կատարելապէս նուաւստացած եմ: Կարելի չէ որ ասկէ աւելի նուաւստութիւն գգամ:»

«Գործատէրն ապշեցաւ մնաց: «Դու վերջին մարդն ես որուն վրայ պիտի կասկածէի ես:» ըսաւ երբ կրցաւ բերանը բանալ որպէս զի խօսէր: «Մտածել թէ ես կը կասկածէի խեղճ պզտիկ աղջկան մը վրայ որ մեզի այնչափ օգտակար եղած է: Չեմ գիտեր թէ ինչ ըսելու եմ: Գնա եւ մօրս պատմէ եղբւրներուն:» «Ոհ, ուրիշ բան մը ըսէք, տէր իմ, ուրիշ բան մը: Այդ անկարելի է ինծի: Տիկինն այնչափ բարութիւն ըրած է ինծի:»

«Այսու ամենայնիւ գնաց, Ես սենեակին մէջ էի, երբ եկաւ: Բնաւ պիտի չմոռնամ խօսակցութիւնը զոր այն պատուական տիկինն ունեցաւ անոր հետ:

«Հայրս, զղջացող վերատեսուչին աղաչանքով, իր պաշտօնին կոչուեցաւ: Իսկ վերատեսուչը պնդեց որ ինք անտառին հեռաւոր ծայրն աքսորուի եւ հոն գործէ իբրեւ հասարակ վայտահար: Սակայն գործատէրը կարեւոր պաշտօնով մը զրկեց զայն հիւսիսային անտառները: «Դրկելու եւ առանձին զրկելու մարդ մը պէտք է ինծի:» ըսաւ անոր: «Ես քեզի պատեհութիւն մը՝ ապացուցանելու թէ դուս պիտի ըլլաւ այդ մարդը այսուհետեւ: Կը յուսամ որ ալ ընաւ անհաւատարիմ պիտի չգտնուիս ինծի:»

«Երբ զիս ճնշող ծանրութիւնը վերցուեցաւ, ընդունին ընկճուեցայ, եւ ուղեղալային տենդով անզգայ պառկեցայ եօթը շաբաթ: Գործատէրը եւ իր ընտանիքը զիս հոգացին մեծ խնամով, եւ երբ աղէկցայ իրենց հետ Միացեալ Նահանգները տարին զիս: Հիմա դպրոց կ'երթամ, եւ գործաւորներու այն վերակացուն կը վճարէ ծախքերս: Ինք այդպէս ուղեցաւ:»

ԵՐԱՆԻԿ ԸՆԴԱՆԱԼ
(Բէնէֆիք Թրանսլէյ)

Երջանիկ ըլլալու երկու կերպ կայ: Կըրնանք կամ մեր պէտքերը նուաղեցնել, կամ մեր միջոցներն աւելցնել: Արդիւնքը նոյն է, երկուքն ալ նպատակին կը պատասխանեն: Մարդուս կ'իյնայ որոշել եւ ընտրել ո՛ր կերպը որ զիւրին կու գայ իրեն: Եթէ ծոյլ, հիւանդ, աղքատ էք, թէեւ ձեր պէտքերը նուաղեցնել դժուար է, բայց շատ աւելի դժուար է ձեր միջոցներն աւելցնել: Եթէ ժիր եւ յաջող երիտասարդ եւ առողջ էք, ձեր միջոցներն աւելցնել աւելի զիւրին կրնայ դալ քան ձեր պէտքերը պակսեցնել: Բայց եթէ իմաստուն էք, երկուքն ալ կ'ընէք երիտասարդ ըլլաք թէ ծեր, հարուստ թէ աղքատ, հիւանդ թէ առողջ: Եւ եթէ շատ իմաստուն էք, երկուքն ալ կ'ընէք այնպիսի կերպով մը որ կ'աւելնայ ընկեութեան ընդհանուր երջանկութիւնը:

ՏՐ. ՍԱՄՈՒԷԼ ՃՈՆՍԸՆ

1.

Աւետարանի նախորդ թիւերով տեղեկութիւն տուինք համաւաւոր գիտնականներու վրայ որոնք միանգամայն քրիստոնեայ հաւատացեալներ էին: Հիմա կ'ուզենք տեղեկութիւն տալ Անգղիոյ մեծագոյն գրագէտին վրայ:

Տր. Ճոնսընի մահը, 1784 Դեկտեմբերին, իբրեւ հանրային կորուստ մը զգացուեցաւ եւ ընդհանուր սուգի պատճառ եղաւ: Շատ ժամանակէ հետէ Անգղիոյ ամենէն երեւելի անձնաւորութիւններէն մին եղած էր նա, պետ եւ գրեթէ զիկաւոր ճանչցուած էր գրական հասարակութեան մէջ: Թաղուեցաւ Ուէսթմինսթըրի Աբբայարանին մէջ, եւ իր արձանը կանգնուեցաւ Սր. Պօղոսի մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Ճոնսընի կենսագրութիւնը կ'ընէ Պոզուէլ ցուցնելով զայն իբրեւ ամենէն շահեկան եւ հրահանգիչ օրինակ կենսագրութեան որուն նման քիչ կը գտնուի աշխարհիս մէջ: Ճշմարիտ է որ մեր ժամանակները ոչ ոք ունեցած է անոր ինչպէս արտաքին՝ նոյնպէս եւ ներքին կեանքը, անոր ասացուածները եւ գործերը, անոր մտածութիւնները եւ գաղափարները, անոր զգացումները եւ սպաւորութիւնները, անոր նախապաշարութիւնները եւ կիրքերը, անոր սխալները եւ տկարութիւնները, որոնք այնքան մանրամասնօրէն եւ հաւատարմաբար ներկայացուած են: Այսպէս հրատարակուած են ոչ միայն անոր սեղանին վրայ խօսած խօսքերը, եւ գրականութեան վրայ ունեցած խօսակցութիւնները, այլ նաեւ անոր ամենէն հասարակ եւ մտերմական յարաբերութիւնները, եւ անոր գաղտնի խօսակցութիւնները բուն իր հոգիին հետ, անոր խղճին գործերը, եւ անոր ամենէն վսեմ եւ խոնարհ բարեպաշտութիւնը եւ կրօնասիրութիւնը: Անոր անձնական օրագրութիւնները, նամակները, աղօթքները եւ մտածութիւնները, ամէն ալ բաց լոյսին առջեւ դրուած են: Վասն զի նա մարդոց թագաւոր մըն էր, եւ ամէն ալ անոր վրայ կը նայէին իբրեւ բարձրագոյն իմացականութեան վրայ, այն ժամանակին մէջ յորում կ'ապրէր: Սա իրողութիւնը թէ նա անցաւ այնպիսի փորձէ մը որուն մէջ իր համբաւը չպակսեցաւ, եւ իր անունը չաղարտեցաւ, բաւական է հաստատելու թէ նա իրաւամբ ինչպէս մեծ նոյնպէս եւ բարի անձանց կարգը դասուած է:

Սամուէլ Ճոնսըն ծնաւ ի Լիչֆիլտ (Անգլիա) 1709, Սեպտեմբեր 18ին: Իր հայրը, Միքայէլ Ճոնսըն, բնիկ Տէրպիլբըրցի, Լիչֆիլտ հաստատուած էր իբրեւ դրամաճառ եւ թղթավաճառ:

Իր մօրմէն սորված էր կարդալ գրել, մինչեւ որ ուսուցչուհի մը զպրօցը դնաց: Լատիներէն սորվեցաւ Լիչֆիլտի դպրոցին մէջ, գլխաւորապէս Մր. Հընթըրէ որ թէպէտ խստաբարոյ բայց աղէկ դասատու մըն էր: Ճոնսըն անգամ մը ըսաւ իր Պէնէթ Լէնկթըն բարեկամին, երբ սա հարցուց թէ ինչ կերպով այսպէս քաջ հմուտութիւն ստացած էր Լատիներէնի: «Վարժապետս ծեծով գլուխս մտցուց զանիկա, եթէ ոչ՝ բան չէի սորվեր,» պատասխանեց: «Մեծ կարողութիւն ունէր հասկնալու եւ միտք պահելու, եւ կը թուէր թէ միտքը նախապատրաստ էր արդէն,» կը վկայէ վարժապետներէն մէկը: Ուրիշները գերադասեցելու մեծ փառասիրութիւն մը ունէր, որով կը զբո-

գրողներ յաղթահարելու իր բնական դանդաղութիւնը: Քիչ անգամ կը խաղաղ դպրոցին մէջ խաղի ժամանակ, զլխաւորապէս՝ այն պատճառաւ որ տեսողութիւնը տկար էր: Իր մեծագոյն հաճոյքն էր դաշտերուն մէջ ժուռ գալ:

Երբ տասներեօթը տարեկան եղաւ, տուն դարձաւ, ուր մնաց երկու տարի:

Իր համալսարանական կեանքին սկզբնաւորութիւնը աննշան եղաւ: Նախ մտաւ Փէմպրոք Գոլէճ 1728 Հոկտեմբեր 31ին երբ տասներեօթ տարեկան էր: Ուրիշմ է՝ տըմ, որ յետոյ յիշեալ գոլէճին տնօրէն կարգուեցաւ հանրային հաճութեամբ, այդ ատեն Երէց կարգին մէջ կը գտնուէր: Բարձր նկարագրի տէր անձ մըն էր, եւ կ'ըսուէր թէ օգտակար եղաւ անոր ազդեցութիւնը շնորհիւ վրայ որ իրմէ միայն երկու, երեք տարի փոքր էր: Մտերիմ բարեկամութիւններ չէր մշակեր, բայց սէր կը տածէր իր գոլէճին վրայ ուր պաշտօնավարեց ամբողջ կեանքին մէջ: Հաճոյք կը զգար յիշելով այն շատ մը երեւելի անձինքը որոնք դաստիարակուած էին Փէմպրոքի մէջ, եւ որոնցմէ ոչ սակաւք բանաստեղծներ եղած էին, այնպէս որ սովոր էր ըսել, «Բոյն մը երգիչ թոյուն ենք»:

Իր ունէ աշխարհային ուսումներէն աւելի կարեւոր կը համարէր Սուրբ Գրոց ուսումը եւ իր ժամանակի կրօնական գիրքերու ուսումնասիրութիւնը: Իր 1729ի ուսմանց մէկ յիշատակարանին մէջ կը տեսնուի թէ Յոյն եւ Լատին բազում ուսումնասիրուն հետ շարաթը վեց հարիւր համար կը կարդար Հին Կտակարանէն, եւ երկու հարիւր՝ Նոր Կտակարանէն: Սա ալ կը գրէ. «Ձեռքս առի, Օրէնքը վսեմ Առաջնորդ Սուրբ Կեանքի՝ անուն գիրքը, եւ կ'աւանդալէի թէ զայն պիտի դառնայի ձանձրալի գիրք մը, ինչպէս այսօրինակ գիրքերը են ընդհանրապէս, եւ կը կարծէի թէ պիտի արհամարհէի զայն եւ պիտի ծիծաղէի վրան: Բայց տեսայ որ Օրէնքը կը յաղթահարէ զիս: Այս դէպքը առաջին անգամ եղաւ որ անկեղծութեամբ մտածեմ կրօնքի վրայ երբ կարող եղայ պատշաճօրէն հետազոտութիւն կատարել:» Այնուհետեւ միշտ ծանրութեամբ եւ պատկառանք կը մտածէր կրօնական խնդիրներու վրայ, թէպէտ մտային ուրիշ զբաղումներ մեծապէս կը գրաւէին իր խորհուրդները, եւ շատ անգամ կ'ողբար որ շատ ետ մնացած էր իր քրիստոնէական պարտականութիւնները կատարելու մէջ:

1731ին մեկնեցաւ Օքսֆորտէ: Իր հօրը գործերը անկարգ վիճակի մէջ կը գտնուէին, եւ ուստի անկէ չէր կրնար օգնութիւն ընդունիլ:

Օքսֆորտէ վերադարձին, սիրով հիւրընկալուեցաւ, ինչպէս միշտ կը հիւրընկալուէր, Լիչֆիլտի ընտրելագոյն ընտանեաց տուններուն մէջ: Բայց շուտով բաժնուելու էր այս հաճոյական ընկերութենէն, վասն զի հարկը կը պահանջէր որ գործ մը գտնէր իր ապրուստը հայթայթելու համար: Կարճ ժամանակ մը կառավարչի եւ երկրորդական դասատուի պաշտօն վարեց Աչպուրնի մէկ դպրոցին մէջ: Սակայն շուտով ձանձրացաւ այս գործին նուաստ աշխատութենէն եւ միօրինակութենէն, եւ գնաց Պըրմինկըմ, ուր իր բարեկամը եւ դպրոցական ընկերը Մը. Հէքթըր հաստատուած էր իբրեւ վերաբոյժ: Անոր հետ մէկտեղ բնակեցան Մը. Ուորընի տանը մէջ: Մը. Ուորըն Պըրմինկըմի մէջ հաստատուած առաջին գրաւմանն էր:

Եւ շնորհիւ ասոր քով մտաւ եւ ապրուստի փոխարէն օգնեց անոր գործին, որուն յարմարութիւն ունէր իր գրականութեան հմտութեամբ: Հոս էր որ անոր առաջին հրատարակուած գործը գրուեցաւ: Մը. Ուորընէ ընդունեց հինգ կիւնի (կիւնի՝ 24 շիլինգ՝ իբր 126 դահ.), համեստ վճարում մը իբրեւ իր առաջին արձակ գրութեան վարձք:

Կը թուի թէ այս ժամանակ էր որ գրականութեան պարապելու եւ զանիկա իր կեանքին գործն ընելու հաստատ որոշումն ըրաւ, վասն զի գրեց Մը. Քէյվի, որ ձեռնարկէր Մէլէլէի անուն հանդէսը կը հրատարակէր քանի մը տարիէ հետէ, աշխատակցի անոր հետ: Բայց գործը յապաղեցաւ, շնորհիւ՝ Տիկին Փորթըրի հետ ամուսնութեան կարեւոր դէպքին պատճառաւ: Տիկին Փորթըր շնորհիւ կրկին տարիքն ունեցող այրի կին մըն էր գերազանց իմացականութեամբ եւ տաղանդով օժտեալ, որ խորապէս հմայեց զձոնսըն: Ծառ անձնուէր ամուսին մը եւ զաւ ձոնսըն, որուն մահուանէն ետքը հրատարակուած Ալլէքս. Լ. Մարթա-Միլնի անուն գործին մէջ կը տեսնենք շատ նշանաւոր ապացոյցներ թէ իր դէպի նա ունեցած յարգանքը եւ սաստիկ սէրը երբեք չ'ուռազեցաւ մինչեւ անգամ անոր մահուանէն ետքը:

Այս ատեն ձոնսըն իր հաշուոյն վարժարան մը բացաւ. որուն համար վարձեց ընդարձակ տուն մը Էտիլի մէջ Լիչֆիլտի մօտ: Իր հրատարակած ազդը երեք աշակերտներ միայն հրապուրեց, որոնց երկուքն էին Տէյվիտ Կէրիք, համբաւաւոր դերասանը, եւ անոր եղբայրը Չորձ: Որովհետեւ դպրոցը իր փափաքին չ'պատասխանեց, հաստատ որոշեց որ Լոնտոնի մէջ բանայ դպրոց մը: Իր աշակերտը Տէյվիտ Կէրիք որոշեց ընկերանալ իրեն, նպատակ ունենալով իրաւագիրութեան հետեւիլ, որմէ շուտով հրաժարեցաւ հաստատապէս միտքը դնելով դերասան ըլլալ:

1737ին էր որ երկու նորահասակ արկածախնդիրները ձամբայ ելան դէպի Լոնտոն: Թէպէտ աղքատ էր, բայց դնաց Տիկին ձոնսընը Լոնտոն բերելու: Ծուռով լաւագոյն ակնկալութիւններով լեցուեցաւ սիրտը երբ կապակցութիւն հաստատեց Մը. Քէյվի հետ, եւ ձեռնարկէր Մէլէլէի խմբագրութեանն աշխատակցի սկսաւ: Այս հրատարակութիւնը շատ տարիներ իրեն գլխաւոր գործ եղաւ եւ ապրուստին գլխաւոր միջոց: Պարունակութիւնը շատ զանազան էր. պատմութիւն եւ կենսագրութիւն, քննադատութիւն եւ քաղաքականութեան վերաբերեալ յօդուածներ, եւ մերթ ընդ մերթ բանաստեղծական քերթութեան, Անգլիերէն եւ Լատիներէն:

ձոնսըն, մինչ իր գրիչը կը գործածէր զլխաւորապէս իր առօրեայ պէտքերը հոգալու համար, ժամանակ կը գտնէր հետեւելու ուրիշ աշխատութեան մը որ աւելի յարմար էր իր ճաշակներուն եւ տաղանդներուն: 1738 Մայիսին երեւցաւ իր Լէնդը բանաստեղծութիւնը: Անմիջապէս ձանձրեցուցաւ այս քերթութեան նշանաւոր արժանիքը: Մէկ շաբաթ չ'անցած երկրորդ ապագրութեան մը պէտքը տեսնուեցաւ: Անանուն հրատարակուեցաւ: Հինաւոր բանաստեղծն եւ երգիծաբան փոփ սքանչւոյցաւ, եւ ի սկզբան երբ կարող չ'եղաւ հասկնալ թէ ո՞վ էր այդ նոր հեղինակը, ըսաւ թէ չ'կրնար ընդ երկար ծածուկ մնալ: Հեղինակութիւն մը անկարելի է որ երկար ատեն դադար պահուի: Փոփ շուտով իմացաւ

եւ ազնուաբար ազդեցիկ անձանց յանձնարարեց հեղինակը: ձոնսըն բաւական տարիներ շարունակեց արտադրել գրական բաղձառեւ սակ երկասիրութիւններ, այնքան բաղձառութիւն որ անոնց անուններուն եւ նիւթերուն ցանկը քանի մը երեսներ կը լեցնեն: Այս գործերուն փոխարէն ընդունած վարձքը քիչ բան մը ըլլալու էր, վասն զի ստիպուեցաւ իր կինը ժամանակի մը համար Լիչֆիլտ բարեկամներուն քով զրկել, անոր յարմար բնակարանի մը համար վճարելու անկարող ըլլալուն պատճառաւ:

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՎԱՅԵԱՆ ԿԼԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԵՋ

Հավայեան Հանրապետութեան աշխարհի առջեւ ի ցոյց դրած քաղաքակրթութեան զարգացմանց մէջ ամենէն փոքրը չէ անոր դաստիարակութեան դրութիւնը: 1896ին հարիւրին իբր 13 կամ ամբողջ բնակչաց մէկ ութերորդէն քիչ մը աւելի անձինք հանրային եւ անհատական դպրոցներ կը յաճախէին: Միայն Հավայեան դուռ արիւն կրողներուն եւ խառնածին ընկերներուն իբր մէկ եօթներորդը դպրոցներու կ'աշակերտէին անցեալ տարի: Նախորդ շատ տարիներէ հետէ հազուադէպ բան էր գտնել Հավայիցի բնիկ մը որ կարող չ'ըլլար կարգալ գրել իր բնիկ լեզուն: Հիմա փոփոխութիւն մը եւ դած է, եւ սա է որ բնիկ ժողովուրդը առ հասարակ Անգլիերէն սորվելու հետամուտ է: Հետեւեալ ցուցակէն կը տեսնուի թէ 1896 տարւոյն մէջ բոլոր Հավայեան Կղզիներուն դպրոցները ո՞րչափ աշակերտ եւ քանի՞ ազգայնութիւններէ կը յաճախէին:

Ազգայնութիւն	Արու	Էք	Համագումար
Հավայիցի	3,048	2,432	5,480
Մասամբ Հավայիցի	1,132	1,296	2,448
Ամերիկացի	219	198	417
Անգլիացի	103	151	256
Գերմանացի	132	136	288
Փորթուկալցի	2,066	1,534	3,600
Ճափոնցի	242	153	397
Չինացի	641	280	921
Ուրիշ օտարականք	123	93	216
Մեծ համագումար	7,748	6,275	14,023

Անցեալ տարւան միջոցին 1,407 կամ հարիւրին 11 յաւելում եղած է: Բոլոր աշակերտներուն հարիւրին իբր 56½ը Հավայիցի կամ մասամբ Հավայիցի եւ հարիւրին 23ը Փորթուկալցի էին: Նշանակութեան արժանի աճում մը կը տեսնուի Չինացիներուն եւ Ճափոնցիներուն մէջ, թէպէտ այս ազգայնութիւններուն համեմատութիւնը տակաւին փոքր է: Հավայեանց մէջ գտնուող Ասիացիներուն Անգլիական դաստիարակութեան փափաքը նշանաւոր կերպով աւելցած է:

Հավայեանց հանրային դպրոցներուն դրութիւնը էապէս Ամերիկեան է: Անոնց մէջ գրեթէ առանց բացառութեան կը գործածուին Ամերիկեան դասագիրքեր, հարկաւ բարձրագոյն աստիճանի ուսանողներու համար Անգլիերէն դասական մատենագիրներու գործերէն: Մի միայն բացառութիւնն են Հավայեան աշխարհագրութիւն եւ պատմութիւն: Թէ՛ հանրային եւ թէ՛ անհատական գրեթէ բոլոր դպրոցներուն վարժապետներուն մէկ երրորդէն աւելին Ամերիկացի են: Թուոյ նայելով Ամերիկացի վարժապետներէն ետքը կու գան Հավայիցի վարժապետները, որոնք բոլոր վարժապետներուն մէկ երրորդէն քիչ մը պակաս մասը կը կազմեն:

Միւրեւի բան մը՝ վարժապետները մշտնջե-
նաւորապէս իրենց պաշտօնին վրայ պահե-
լու գրութիւնն է։ Վարժապետները իրենց
պաշտօնը կը վարեն ամբողջ տարին։ Դըպ-
տոցները, մինչեւ անգամ հեռաւոր գաւառ-
ներուն մէջ, յիսուսներովու շարաթիւն քառա-
տունին մէջ բաց են։ Վարժապետ մը երբ
անգամ մը պաշտօնի կանչուի, ա՛յ արտօնու-
թիւն ունի մնալ մինչեւ որ հրաժարական
տայ եւ կամ արձակուի մասնաւոր պատ-
ճառաւ մը։ Վարժապետներու պաշտօնան-
կութիւն քիչ կը պատահի։ Վերջին քանի մը
տարիներս գովելի եռանդ մը տեսնուե-
ցաւ վարժապետներուն մէջ։ Զանազան-
կողմերէն մէջ անոնցմէ ընկերակցու-
թիւններ կազմուեցան իրարու փոխադարձ
գարգացման նպատակով։ Նպատակաւ
եւ այս նպատակաւ անոնք ազգային ա-
մանային դպրոց մը կ'ունենան ամէն տա-
րի Հոնոլուլուի մէջ։ Միացեալ Նահանգնե-
րէն կը հրաւիրուին երեւելի դատարարա-
կներ ամանային դպրոցին մէջ գլխաւոր բա-
նախօսութիւններն աւանդելու համար։
Ընդհանուր վերատեսուէր, որ գլխաւոր գոր-
ծադրիչ պաշտօնեան է դպրոցաց հոգաբար-
ձուներու կաճառին հրամանին ներքեւ, ու-
րիշ բանի մէջ աւելի նախանձաւոր չէ քան
վարժապետները գրգռելու մէջ այս փոխա-
դարձ զարգացումները իրարու ներշնչելու։

1896ին օրէնսդրական մարմինն մէկ ա-
րարքով Հաւայեանց դպրոցական գրութիւնը
ընկ ժողովրդական վարչութեան մը աստի-
ճանէն բարձրացած եւ կառավարութեան
յատուկ անօրինութեան ենթարկուած է։
Արտաքին գործոց նախարարը միանգամայն
հանրային կրթութեան պաշտօնեայ է եւ ոչ
պաշտօնական նախագահ վեց հոգաբար-
ձուաց, որոնց երեքը տիկիներ կրնան
ըլլալ, ինչպէս երկուքն են հիմա։

ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ՊԱՐԱՊԻՆՅՈՅՆ
ՁԵՆԵՐԸ
Բ.

Սպանիոյն ինչպէս Կաթոլիկ։ Ամէնքս ալ գի-
տենք թէ ինչ է սպանիացի։ Այնպէս չէ՝
Բայց ամէնքս ալ գիտենք թէ սպանիացիները
կենդանի են։

Սպանիացի եթէ զգուշաւոր կերպով քն-
նուի, կը հասկցուի թէ կանոնաւորապէս
շինուած կազմութիւն մըն է։ Անոր բոլոր
խոշոր ծակերը մանր ծակեր ունին իրեւ-
րենց ճիւղերը, եւ այսպէս կը ձեւանայ
ցանցակերպ մը ծակերէ կամ մանր խողո-
վակներէ որոնք իրարու մէջ կը բացուին եւ
կը կապակցին խոշոր ծակերուն հետ։ Նուրբ
կազմուածք ունեցող սպանիացի մը բարակ
մէկ կտորը, երբ մանրադիտակին ներքեւ
կը դրուի եւ կը զննուի, շատ հետաքրքրա-
շարժ բան մը կ'ըլլայ։ Այո, սպանիացի մած-
ուած է բաղկացեալ կենդանի մըն է, եւ
սպանիացի կոչուած բանը բուն սպանիացին
կամալն է։ Եթէ ձեր սպանիացի տեսնէիք
ինչպէս որ էր ողջ իր բնավայրին մէջ, ծո-
գուն մէջ, Յունական Արիստոփանէսին, կամ
Կարմիր ծովուն, կամ Մեքսիկայի Մոնթե-
մէջ, պիտի դիտէիք որ անոր մէջ լեցուն է
եւ դուրսի կողմը պատուած է թանձր մած-
ուածով, եւ այս մածուածը կ'ապրի, կը
շնչէ, կը կերակրուի, կ'աճի եւ իր ձաղերը
կը զրկէ ծովուն կամ Ովկիանոսին մէջ որ
անոնց բնավայրն է։

Ծովուն յատակին վրայ բազմաթիւ եւ
բազմատեսակ ձեւերով կը գտնուի սպանիացի։

Ոմանք բոլորակ են գաւաթներու պէս, ո-
մանք ճիւղաւորեալ են ծառերու պէս, ոմանք
նուրբ են եւ տարածուն՝ հովանարի պէս։
Եւ պայծառ նարնջագոյնէն սկսելով մինչեւ
աղօտ թխագոյն՝ ամէն գոյն կը գտնուի
անոնց մէջ։ Կը պահուրտին այրերու մէջ։
Կը փակչին ժայռերուն գագաթը կամ ապա-
ռաժներուն ներքեւ։ Անոնց բնավայրերը
գեղեցիկ են այլեւայլ ձեւ ծովային խոտերով,
գրացիներն են բազմատեսակ ձուկեր։

Սպանիացի որսացող սուզակն է միայն որ
կ'աւրէ ծովուն յատակի այս արարած-
ներուն երջանկութիւնը եւ կը կորսնցնէ
անոնց կեանքը։ Սպանիացի որսացողը սպուն-
գը կը փրցնէ ժայռէն, կը քամէ ապրող
մածուածը եւ կը պահէ կամալը, որ է ա-
ռեւտրական սպունգը։

Եթէ կարող ըլլայիք այցելել սպանիացի-
ներուն բնավայրը եւ խնամով քննել ապրող
սպունգի մը խոշոր խողովակներէն մէկը,
պիտի տեսնէիք որ մածուածի մանր պար-
կեր կը սկսին երեւնալ անոր մէջ, կ'աճ ցան-
եւ ցիր՝ սպունգին մէջ, կ'աճ հաւաքուած՝
խումբ խումբ։ Անոնք սպունգի ձուկեր են,
որոնցմէ սպունգի ձաղեր պիտի ելլեն, եւ
շատ նկատումներով նման են հաւու հաւ-
կրթի։ Մէջտեղը հաւկրթի դեղնուցի նման
բան մը կայ, պինդ կորիզ մը, որ շուտով
կը բաժնուի երկու բլիշներու, եւ անոնք
չորսի, եւ ասոնք ուրիշ, եւ այսպէս կը շա-
րունակուի, մինչեւ որ ձուկ կ'ըլլայ փոքրիկ
բոլորակ բլիշներու գունդ մը։ Դիտեցէք
փոփոխութիւնը որ կը սկսի հիմա։ Դուրսի
կողմի բլիշները ցանց մը կ'արձակեն աչքի
ցանցի պէս։ Այնուհետեւ սպունգի ձաղը
որ հիմա պատրաստ է ապրիլ իրեւ ուրոյն
արարած մը, պարփակուած տեղէն դուրս
պոռթկալով ծովուն մէջ կը ցատկէ։ Կը կե-
րակրուի եւ կը մեծնայ։ Իր մէկ ծայրը ա-
ւելի խոշոր բլիշներ կան, որոնց միջոցաւ
շուտով կը փակչի ժայռի մը, եւ մեծնալով
կ'ըլլայ կատարեալ խոշոր սպունգ մը։ Կը
տեսնէք անոր վերի կողմը բացուած խոշոր
ծակեր, եւ շատ մը պզտիկ ծակեր վարի
կողմը։ Հիմա ցանցերը կենդանիին ո՛չ թէ
դուրսի կողմը այլ՝ ներսի կողմն են, եւ կը
ծառայեն ջուրը շարժման մէջ պահելու
սպունգին մէջէն։ Զուրը որ կը պարունակէ
թթուածին եւ լեցուն է նրբին ապրող բա-
ներով, մանր ծակերուն մէջ կը քաշուի։
Սպանիացի ասով, իրեւ կերակրով, կը սնա-
նի, եւ դուրս կը մղէ ջուրը, որուն մէջէն
առած է թթուածինը եւ մանրադիտակային
անասնիկները, եւ որուն մէջ նետած է իր
կերակուրին աւելորդ մասերը։

Թերեւս կը խորհիք թէ մածուածային
սպունգը դիւրին որս մը կ'ըլլայ ձուկերուն
եւ ուրիշ կենդանիներու։ Բայց հոս ալ ի-
մաստութիւնն անոր, որ ստեղծեց բոլոր բա-
ները իրենց միջավայրներն հաշուի առնելով,
հոգ տարած է սպունգին համար ալ։ Զու-
րին եւ ժայռերուն պարունակած կիրէն,
սպունգը իրեն համար պաշտպանութեան
գիծ մը շինած է, նուրբ գայլախազի հա-
տիկներով կամ մանր ու խոշոր աւազներով
կը պաշտպանէ ինքզինք, զորոնք յաճախ կը
տեսնենք սպունգներուն մէջ։ Զուկը որ
կ'անցնի սպունգին քովէն, կը խաժնէ զայն
բայց բերանին կը հանդիպին այդ կարծր
նիւթերը ուստի կը հրաժարի անոնց հետ
ինչպէս։ Եւ գրեթէ առ հասարակ սպուն-
գին խողովակները պաշարուած են այդ սուր
ծայրերով որ դէպի դուրս ցցուած են, այն-
պէս որ ներսէն դուրս ելլել դիւրին է բայց

դուրսէն ներս մտնելը դժուար է ունէ կեն-
դանիի համար։ Այս սուր ծայրերուն կամ
փուշերուն ձեւերը շատ զանազան են եւ
գեղեցիկ։ Կը նմանին տարբեր տարբեր գոր-
ծիքներու հաւաքածոյի։ Ոմանք կարթի ձեւ
ունին, ոմանք տէգի ձեւ, ոմանք աստղի
ձեւ, ոմանք երկժանիի կամ երեքժանիի
ձեւ, եւ տեսակ մը սպունգի մէջ որ կը կոչ-
ուի Աստղկան Սակառ, եւ կը գտնուի Խա-
ղաղական Ովկիանոսին մէջ, Փիլիպպին
կղզիներուն մօտ, կը տեսնենք հիւսկէն կեր-
տուած մը ամենանուրբ ժանեակի նման։
Աստուծոյ իմաստութիւնը կը տեսնուի իր
յօրինած բոլոր արարածներուն գեղեցկու-
թեան եւ բարեյարմարութեան մէջ։

ՍՄԻԹՀՍԸՆԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ
ՈՒՂՂՈՒՄԻ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Շատ քիչ ծանօթ է Ուաշինկթընի Սմիթ-
սընեան Հաստատութեան կատարած գոր-
ծին մէկ ճիւղը, մինչ շատ կարեւոր է ժո-
ղովրդային տեսակէտով։ Եւ այն է՝ Միաց-
եալ Նահանգաց ամէն կողմէն ամէն նիւ-
թերու վրայ ուղղուած հարցումներու պա-
տասխանելը։

Տարուան մէջ Հաստատութիւնը յիսուն
հազար նամակներ կ'ընդունի, եւ անոնցմէ
մէկն ալ զանց չառնուի եթէ պատասխա-
նելի հարցում մըն է։ Այն է մի միայն վար-
չութիւնը որ կ'ընէ այսպիսի բան։ Փրոֆ.
Հէնրի քառսուն տարի առաջ յղացաւ
այդ գաղափարը անորոյ եւ աղօտ կերպով։
Սա համոզումն ունէր թէ իրազեկ մարդ
մը շատ մը աւելի աղէկ քաղաքացի կ'ըլլայ
քան աղէտը, եւ թէ իր պարտքն է տեղե-
կութիւններ հաղորդել երբ կը խնդրուի, եւ
երբ այդպիսի տեղեկութիւն մը կրնայ ձեռք
բերուի։ Հարկաւ հարցումները զարմանալի
կերպով զանազան են։ Օրինակի համար,
երբ մօտեցաւ նիւ Եօրքի ՍԷ՝ լրագրին բան-
բերը Ազգային Թանգարանը գնաց, տեսաւ
որ Փրոֆ. Օթիս Թ. Մէյսըն կ'աշխատէր Քա-
լիֆորնիացի տիկնոջ մը գեղի բնակարանին
համար պատշաճ անուն մը գտնելու։ Տի-
կինը կ'ուզէր Հնդկաց լեզուներէն մէկէն
առնուած անուն մը։ Ասիկա այդ կարգէն
եղող գործերու մէկ օրինակն է միայն։
Խելքի մօտ հարցումներու կը պատասխան-
ուի միշտ, մինչեւ անգամ եթէ չնչին
թուին ալ։

Սմիթսընեան Հաստատութիւնը մեծ ծա-
ռայութիւն կը մատուցանէ գիտութիւն հա-
ղորդելու մասին։ Անոր ճիւղերը կը տա-
րածուին աշխարհիս բոլոր կողմերը եւ ան-
կիւնները։ Դիտումները իրենց հետազօտու-
թիւններուն արդիւնքները արցակներով
կրնան ղրկել Սմիթսընեան Հաստատու-
թիւնը, եւ անոնք անկէ կը հաղորդուին
գիրքերու կամ տետրակներու ձեւով այն
անձանց որոնք ծանօթ են թէ մասնաւոր
հետաքրքրութիւն ունին։ Միջազգային փո-
խադարձ տեղեկութիւններու այս դրու-
թիւնը մեծապէս օգտակար է հարկաւ։

ՄԻՍ ՄԵՅՐԻ ՔԻՆԿՍԼԻ ԵՒ ԸՆԶԱՌԻՒԹԸ

Միս Քինկսլի շատ յոգնութեան եւ
վտանգներու զիմադրուեց Ափրիկեան ա-
նապատին մէջ ուղեւորելու պահուն։ Իր-
եւ ընկեր քանի մը բնիկներ միայն ունէր
երբ անցաւ գետերէ, նեղ ուղիներէ եւ
անկոխ անտառներէ, ուրկէ ոչ մէկ սպի-
տակամորթ այր կամ կին անցած էր առաջ։
Սակայն շատ զուարթ ոճով պատմած է իր

արկածախնդրութիւններն իր «Ուղեւորութիւն» յԱրեւմտեան Ափրիկէն գործին մէջ: Ինչպէս զուարթ նոյնպէս եւ անկեղծ է իր պատմութեան մէջ: Երբեք չվարանիր խոստովանիլ թէ կը վախնար: Արդարեւ շատ անգամ կը վախնար, թէ եւ վտանգները որոնց կը դիմագրաւէր առանց կարծես երբեք վախնալու՝ աւելի ծանր կը թուին քան անոնք որոնք կ'ըսէ թէ գինք սոսկացուցին:

Չերեւիր թէ ուրիշներու պէս կը սոսկար օձերէն: Արդարեւ սաէպ սպաննած է զանոնք եւ երբեմն ալ կերած: Կը գովէ եփուած պիւթոնի միսն իրբեւ իրապէս համեղ կերակուր: Բայց կը գարշէր կապիկներէն, կը հեռանար փիղերէն եւ ձիազետին անգամ որ ամենափ օգեղ չէ՝ հեռուէն կ'ուզէր դիտել: Համառօտիւ, որսորդներու վայրագ եռանդը բորբոքելու պահուն ինքզինք հեռու կը պահէր խոշոր որսերէն: Այսու ամենայնիւ աւելի քան մէկ անգամ շատ մօտէն դիտած է վայրի անասուններ, եւ առթիւ մը կուռած է այնպիսի անասունի մը հետ եւ դիպուածաւ ալ յաղթած է: Անասունն ընծառիւծ էր:

«Բնաւ դիտմամբ վնասած չեմ ընծառիւծ մը» կ'ըսէ Միս Բինկլի իրբեւ բացատրութիւն, «առ հասարակ բարութիւն կ'ընեմ ես անասուններուն: Բայց աստի, չեմ կարծեր թէ կնոջ կը վայելէ հրացանով բան սպաննելու ելլել» Բայց անգամ մը երբ հաստատուած էր բնիկ գիւղի մը մէջ, մօտ գտնուեցաւ զօրեղ, վայրագ որսորդ շան մը, որ իր ձագերով կը դրաւէր կործանած եւ լքուած խրճիթ մը: Գիշերը խոշոր ընծառիւծ մը, որուն սքանչելի կեր կրնային ըլլալ այդ ձագերը, արձակ համարձակ եկաւ մօտաւ գիւղը եւ փորձեց առնել տանիլ զանոնք: Մեծ աղմուկ եւ աղաղակ ելաւ: Օրիորդը կարծեց թէ շանակուի էր լոկ: Դուրս վազեց որպէս զի դադրեցնէ զայն:

«Տեսայ» կ'ըսէ, «անասուններու կոյտ մը որ վայրագօրէն կը թաւալէր ետրտա մը անդին: Ետեւէ ետեւ երկու աթոռակ արձակեցի արագութեամբ թխորակ կոյտին վրայ, եւ անա կոյտը բաժնուեցաւ ընծառիւծի եւ շան մը: Ընծառիւծը կծկուեցաւ, կարծեմ վրաս նետուելու նպատակաւ: Դեռ կարծես կը տեսնեմ անոր խոշոր, գեղեցիկ եւ հրավառ աչքերը: Քաշեցի ջուր պողեցնելու ծառայող հողէ աման մը եւ ուղղակի անոնց նետեցի: Պատուական նշան առած էի: Գնաց ուռմբի նման պայթեցաւ ընծառիւծին գլխուն վրայ, եւ անասունը դէպի մացառը դիմեց արտօնօք: Քսան վայրկեան ետքը ժողովուրդն սկսաւ դուրս թափիլ գգուշաւոր կերպով եւ հարցնել թէ վնաս մը պատահած էր: Ես ալ քաղաքավարութեամբ ըսի որ երթան եւ մացառի ընծառիւծին հարցնեն: Բայց չգացին: Շան ուսը ճեղքուած էր որպէս թէ թրով: Ընծառիւծն յայտնապէս բռնած էր զայն օձիքէն, բայց մորթին թոյլ ծալքերուն շնորհիւ ոսկոր ջախջախուած չէր: Շունն աղէկցաւ երկար դարմանումէ մը ետեւ միայն, որուն համար վարձատրեց զիս քանի մը խածուածով: Որսորդի շահատակութիւն չկարծէք զայս: Երբ ես կուռին մասնակցեցայ՝ ամենեւին չէի գիտեր թէ գազանի հետ էր դործաւ:

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՆԻ Ի ՔԱՐԱՆԹԻՆԱ
ԿԱՄ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՅԸ
Յուլիս 24 չաբաթ օր մըն էր: Ամբողջ դպրոցը ցնծութեան մէջ էր: Հրաւիրուած էին Գերմանացի, Հայ, Անգլիացի եւ Յոյն

բարեկամներ: Մտանք նաւ մը որ յատկապէս վարձուած էր, եւ սիրալիր խօսակցութեամբ ու քաղցր երգերով հասանք նաւամատոյցը, եւ խուռն բազմութեամբ գացինք կանաչ դալարեօք եւ ծաղկամբ դարձարձուած մեծ սրահը նորաշէն դպրոցին ի Բարանթինա:

Գերմանացի Մր. Էպլին բացաւ շնորհակալութեան ժողովը համառօտ աղօթքով, կարգաց իր. Սաղմոսը եւ իր ուրախութիւնն յայտնեց այս նորաշէն տան յաջողութեամբ շինուելուն համար: Գովաբանական երգեր երգուեցան ներդաշնակ եւ հաճոյական եւ զանակներով: Յետոյ Անգլիացի Մր. Պէլոտ աղօթեց Անգլիկէն լեզուաւ եւ ապա Պատ. Դանիէլ Իշխանեան, որ հրաւիրուած էր իբրեւ փոխանորդ Պատ. Յակոբ Թաշճեանի որ բացակայ կը գտնուէր: Տէրունական Աղօթքէ մը ետեւ Հայերէն լեզուաւ խօսեցաւ աշակերտուհիներուն, կարեկցութիւն յայտնելով իրենց վիճակին համար եւ յորդորելով Աստուծոյ շնորհակալ ըլլալ իրենց տարուած խնամքներուն համար եւ ջանալ բարի քրիստոնեայ եւ ճշմարիտ Հայուհիներ ըլլալ, լաւ նկարագիր կազմել եւ մեծնալով օրհնութիւն ըլլալ ուր որ տանի գիրենք բարի Նախախնամութիւնը: Յետոյ Ամերիկացի միսիոնար Մր. Մէքնիթն Տաճկերէն լեզուաւ աղղու աղօթք ըրաւ, յետոյ Յունաց քարոզիչ Մր. Մոսքու աղօթեց եւ աշակերտուհիք երգեցին: Փառաբանութեամբ վերջացաւ պաշտամունքը: Հիւրերն հրաւիրուեցան պարտէզ, եւ պատուասիրուեցան օշարակով եւ կարկանդակով: Պտուեցան աղջկանց ննջարաններն եւ ալ տեղեր, եւ ամէն բան մաքուր եւ վայելուչ, կարգով եւ կանոնով տեսնելով, շատ գոհ սրտիւ բաժնուեցան, փառաւորելով երկնաւոր Հայրը որ կամեցաւ այսպէս միխթարել այնչալ տեղերէ եկած աշակերտուհիները:

Շէնքը շատ հովասուն է եւ առողջարար օդ ունի: Քովը ծովու բազմեք կայ: Հայ աշակերտուհիներուն թիւն այժմ 93 է, թերեւս մինչեւ 100 հասնի ետքը: Տեղի եւ դրամի անձկութեան համար աւելի ընդունիլ կարելի չէ: Կը սորվին ի հարկէ Գերմաներէն, (մանաւանդ որ խնամածու քոյրերն Հայերէն չեն գիտեր, բայց կ'աշխատին շուտով սորվիլ) Սակայն եւ այնպէս նոյն ատեն կը շարունակեն իրենց մայրենի լեզուն: Անցեալ շրջանին մէջ ամէն օր դասեր կ'առնէին Սրբազան պատմութեան, Հայոց պատմութեան, Քերականութեան եւ պարզ ընթերցանութեան եւ ուղղագրութեան: Ամէն աղջիկ պարտաւոր է իր բարեկամաց գրել իր ձեռքով: Անոնք կը սիրեն լինիլ ինչ որ մենք կը բաղձանք: Մոռուսէր են եւ կ'ուզեն իրենց որդիական պարտքը կատարել: Ոչ մի բան գիրենք այնչափ կ'ուրախացնէ որչափ սիրելեաց սիրաղեղ գրութիւնները: Ուրեմն կը խնդրեմ որ յաճախ գրէք եւ ուրախացնէք այս տարակայ աշակերտուհիները: Մի սպասէք իրենց, օգտաշատ եւ խրատալից խօսքերով լեցուցեք էջերը, ուրախացուցեք զանոնք ձեր նամակներով:

Մեր Հայ աշակերտուհիները իրենց հլու եւ հնազանդ բնաւորութեամբ գրաւած են Գերմանացի բարեկամաց սրտերը եւ սիրալիր ընդունելութիւն գտած, անանկ որ քիչ վերջը վարժարանը պիտի յատկանայ Հայոց, ինչպէս գիտէք, իւրաքանչիւր աղջիկ խնամատար բարեկամ մը ունի ի Գերմանիա: Սքանչելի է անոնց ցուցուցած սէրը: Կը զարմանանք տեսնելով անոնց իմաստալից սիրոյ գրութիւնները, զրկելով լուսանկարներ,

ընծաներ: Չեն գիտեր ինչ ընեն որ ուրախացնեն այս աղջիկները՝ ասոնց ուտեստի եւ հագուստի ծախքն հոգալէն զինի: Այս անձնուէր խնամածուք ամէնը շատ հարուստ չեն: Մեծամասնութիւնն իրենց ձեռքին աշխատանքին արդիւնքով կ'ապրի եւ սակայն չխնայեր: Մէկ աղջկան բարեկամը տկարութիւն ունի, կը խորհի թէ թերեւս չպիտի ապրի երկար, 8 տարուան ծախքն վճարած է կանխիկ որ չըլլայ թէ երբ ինք մեռնի՝ աղջիկը նեղուի: Ուրիշներ պէպէք, խաղալիք, պատկեր, ուտելիք, ստակ, եւն., եւն. կը զրկեն: Աղջկան մը պաճուճապատանք մը եկաւ որ քսան ձեռք փոխելու հագուստ ունէր, զրկողին ձեռքով կարուած: Վստահ եմ թէ շատ օրհնութիւն պիտի լինի այս աղջկանց հոս գալը: Այսու ամենայնիւ շատ կարօտ ենք բարեկամներու աղօթքին:

Բարանթինա ԱՅՏԻՒ Ս. ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Օգոստ. 1, 1897

ԱՁԴԵՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՄԱՐՍՈՒԱՆ
Վարժարանիս յառաջիկայ տարեշրջանը պիտի սկսի Սեպտ. 10/22ին, երբ նոր կարգ մը պիտի կազմուի: Ընդունելի փափաքողներն անմիջապէս թղթակցելու են Պատ. Էտուրա Րիկզի հետ ի Մարսուան:

ՀԱՅՈՒՆՆԵՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ԱՏԱԲԱՁԱՐ
Վարժարանիս յառաջիկայ տարեշրջանը պիտի սկսի Սեպտ. 9 (Ն. Տ.): Դպրոցական տարեթուակն է 10 Օսմ. ոսկի, հատուցանելի երկու մասնավճարով: 5 ոսկի Սեպտ. սկիզբը, 5 ոսկի Բ. շրջանին սկիզբը: Դաշնակի համար 3 եւ երգեհոնի համար 1½ ոսկի յաւելուածական գումար մը կը պահանջուի:
Աւելի տեղեկութեանց համար դիմել առ Յովհաննէս աղա Դոնտայեան, Ամերիկան իման, Կ. պոլիս, կամ առ Տր. Սերովբէ էֆ. Գալաթեան, Ատաբազար:

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՊԱՐՏԻՉԱԿ
Վարժարանիս նպատակն է դիւրամատելի պայմաններով միջնակարգ հաստատուն կրթութիւն մը տալ իր ուսանողներուն: Ունի ուսուցիչներու փորձ ու կարող խումբ մը: Աւանդուած լեզուներն են Հայերէն, Անգլիերէն, Թուրքերէն, Ֆրանսերէն եւ Լատիներէն: Մասնաւոր խնամք կը տարուի գիտական ձեւերուն, որոնց ուսուցումին մեծապէս կը նպաստեն վարժարանիս կոկիկ եւ նպատակայարմար բնախօսական եւ ընագիտական հաւաքածոյները:

Գեղին առողջ կլիման եւ վարժարանին ներքին ողջպահիկ կարգադրութիւնները մասնաւորապէս կը յանձնարարուին ծնողներուն ու շաղկապներուն:

Գիշերօթիկ աշակերտներէ պահանջուած տարեթուակն է տասներկինգ (15) Օսմ. ոսկի: Ութը վճարելի Սեպտեմբերին սկիզբը եւ մնացած եօթը՝ Յունվարի վերջերն:

Նոր տարեշրջանը կը սկսի Երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 7ին (Ն. Տ.):

Մանրամասն տեղեկութիւններու համար դիմել Տնօրէնին՝ Տոքթ. Չէմպլըսի (Պարտիզակ) կամ Յովհաննէս աղա Դոնտայեանի, Ամերիկան իման, Ստամպոլ, որոնցմէ կարելի է ստանալ վարժարանին նոր յայտագիրը:

Երիտասարդաց կիրակնօրեայ աղօթքի ժողովը կը սկսի Ժամը 8ին (Ը. Թ.) Պայպը Հաուսի մատրան մէջ: Խորհրդածութեան նիւթն է Մատ. ԺԴ. 8:

Զորեքշարթի Աւսարիոյ Կայսեր ծննդեան
տարեդարձին առթիւ յատուկ պաշտօն կա-
տարուեցաւ Բերայի Սանթա Մարիա եկե-
ղեցւոյն մէջ, յետոյ ընդունելութիւն արուե-

ցաւ Աւստրիական դեսպանատան մէջ, Մի-
ջօրէին Օսմ. պահակաւորները 21 թնդանօթ
արձակեցին եւ երեկոյն Պէօյիւքտէրէի
Աւստրիական դեսպանատան մէջ չքեղ սե-
ղան տրուեցաւ եւ ընդունելութիւն եւ լու-
սավառութիւններ եղան:

Հապէշաստանի կայսեր քարտուղար Մ.
Աթթօ Աղեքսանդրիայէ հոս ժամանեց: Կը
սպասէ զնդապետ Լէօնթիէվի ժամանման որ
Մենելիք կայսեր կողմէ յատկապէս զրկուած
է վեհ: Սուլթանին: Գնդապետը պիտի հաս-
նէր երէկ իրիկուն:

Յոն Հոֆէ փաշա ուրիշ քանի մը սպա-
ներու հետ Տարտանէլ գնաց աչքէ անցընելու
համար ամրութիւններն ու նեղուցին այն
տեղերը ուր ծովառումբեր գետեղուելու են
երբ հարկ ըլլայ:

Ամերիկեան նորընտիր դեսպան Մր. Էյնսըլ
չորեքշաբթի հոս ժամանեց Մարսիլիոյ ճամ-
բով:

Տիկին Նէլիտով երկուշաբթի իր որդւոյն
հետ Ռուսիա ուղեւորեցաւ:

Չորեքշաբթի ժամը ութին ատենները (Ը.
Թ.) Հայ մը ուռմը մը պայթեցուց Բ. Դրան
Թէշրիֆաթ Տայրէսի անուն յարկին մօտա-
կայ սրահին մէջ: Չորս անձեր վիրաւոր-
ուեցան պայթումէն: Ասոնց մին յետոյ մե-
ռաւ: Շէնքն ալ քիչ մը վնասուեցաւ, սրա-
հին առաստաղն ինկաւ եւ շատ մը պատու-
հաններ ջախջախուեցան: Միեւնոյն ժամա-
նակ Դալաթիոյ Օսմ. Պանքայի մէջ Հայ մը
ձերբակալուեցաւ, մինչ կը ջանար կրակ
տալ ուռմբի մը պատրոյդին: Դարձեալ մի-
եւնոյն ժամանակ ուրիշ Հայ մը Բերայի
կառավարչատան մէջ ուռմը մը արձակեց,
որ սակայն չպայթեցաւ: Արձակող փողոց-
ներուն մէջ բաւական հալածուելէ ետեւ
բռնուեցաւ: Տեղային իշխանութիւններն
անմիջապէս ամենէն զգուշաւոր միջոցները
ձեռք առին, եւ չնորհիւ ոստիկանութեան
արթուն հսկողութեան ուրիշ շփոթութիւն-
ներ տեղի չունեցան: Ոճրին հեղինակներն
անմիջապէս հարցաքննուեցան եւ այսպիսի
ոճիրներու համար ըստ օրինի սահմանուած
պատիժներուն դատապարտուեցան:

Հաշտութեան բանակցութիւններն այս
շաբթու զգալի յառաջդիմութիւն մը չունե-
ցան: Շաբաթ օր դեսպանները գումարում
մը պիտի ունենային Թէվֆիգ փաշայի հետ,
բայց դեսպանները Պէօյիւքտէրէի մէջ խոր-
հորդակցելէ ետեւ որոշեցին յետաձգել այդ
գումարումը, որ հետեւապէս տեղի չունե-
ցաւ: Կ'երեւի թէ Անգղիա առարկած է
հաշտութեան առաջարկեալ դաշնագրին վե-
ցերորդ յօդուածին ձեւին, թէեւ Անգղիա-
կան դեսպանը զայն ընդունած էր: Յու-
նաստանի ելեւմտից վրայ միջազգային հըս-
կողութիւն մը հաստատուելու Գերմանական
առաջարկը զօրեղապէս պաշտպանուեցաւ:
Յունաստան այս առաջարկը չընդունելուն
պատճառաւ չկրնար փոխառութիւն ընել
պատերազմական տուգանքին համար, վասն
զի բոլոր սեղանաւորները կը զանաւն դրամ
տալ Յունաստանի առաջարկած պայմաննե-
րով: Եթէ Յունաստան կարենայ պատե-
րազմական տուգանքին առաջին միլիոնը
վճարել, առաջարկեալ դաշնագրին դէմ Անգ-
ղիոյ առարկութիւնները ջուրը կ'իջնան:
Բայց եթէ Յունաստան այդ դրամն անմի-
ջապէս չգտնէ, վեցերորդ յօդուածը առա-
ջինն զօրութիւնը պիտի ջնջէ, վասն զի
Օսմ. կառավարութիւնն այդ ատեն հարկաւ
իր շահերուն պիտի նայի: Այսպէս բանակ-
ցութիւններուն յապաղման բուն պատճառը

տակաւին տուգանքին հատուցման խնդիրն
է: Արժանահաւատ աղբիւրէ կը ծանուցուի
թէ Վիլհելմ կայսրն իր այցելութեան միջոցին
ի Սը. Փեթըրսպուրկ ըսած է թէ Ռուսիա
եւ Գերմանիա տուգանքի խնդրոյն մէջ
պիտի պաշտպանեն զԹուրքիա: Գրեթէ անհե-
շտութեան յորդոր կ'ուղղէ, քանի որ անկա-
րող է փոխառութիւն կնքել տուգանքն հա-
տուցանելու համար, իր դժուարին կացու-
թեանն ազատուելու միակ միջոցն ընդունիլ
եւ ջանալ ուղղակի Թուրքիոյ հետ համա-
ձայնութեան մը գալ:

Հունգարական թերթ մը Պուկարիոյ վար-
չապետ Մ. Սթոյլովի մէկ տեսակցութիւնը
կը պատմէ: Մ. Սթոյլով ծանուցեալ այն ա-
նարզական խօսքերուն նկատմամբ, որոնց
պատճառաւ վշտացաւ Աւստրիա, կ'ըսէ թէ
ինք Աւստրիական թերթերուն համար ըսաւ
թէ Ֆերտինանտ իշխանին դէմ կը գրեն, թէեւ
Աննա Սիմոնի սպանութեան նման բաներ
Աւստրիոյ մէջ ալ կը պատահին: Բայց ըսաւ թէ
Գերման թղթակիցն յիշեց այն օրինակները
որոնք հրատարակուեցան իբրեւ Մ. Սթոյ-
լովէ յիշուած: Մ. Սթոյլով աւելցուց թէ
Պուկարիա իր ոյժը կը գտնէ վեհ: Սուլ-
թանի հպատակելու մէջ, վասն զի Օսմ. բա-
նակն հօր է եւ օգնութեամբ 100,000
զինուորաց զոր Պուկարիա կրնայ պատե-
րազմի դաշտն հանել: Կարող է մեծ բաներ
ընել, եթէ Սերպիա կամ Ռումանիա Պուկ-
արիոյ վնասելու հանգամանք ունեցող խըն-
դիրներ յարուցանեն: Պուկարիա ինքզինք
Եւրոպայի առջեւ խոնարհեցնելու քաղա-
քականութիւնը թողած է, ըսաւ: Այսու-
հետեւ իշխանը տէրութիւններու դեսպան-
ներէն բան պիտի չխնդրէ, այլ իր դերիշխան
օգոստափառ վեհապետէն:

Անցեալ շաբթու չոգեկառքն իր առաջին
ուղեւորութիւնը կատարեց Ուշագ-Իզմիրի
գծին վրայ: Դացողն յատուկ կառավումը
մ'էր: Դեռ քանի մը շաբաթ պիտի չշահա-
գործուի այդ գիծը:

Կ'ըսուի թէ Դասապայի երկաթուղւոյ
ընկերութիւնը կ'աշխատի Մարմարայի ե-
զերքը Սոմայէ մինչեւ Պանտրմո երկա-
թուղւոյ գիծ մը շինելու արտօնութիւն
ստանալ:

Քիոսի մաքսատան անմիջապէս կից Բա-
րափին եւ նաւահանգստի շինութեանց մէկ
մասին բացումն հաւանօրէն տեղի պիտի
ունենայ վեհ: Սուլթանին գահակալութեան
տարեդարձին օրը:

Ընտանի անասուններու գողութեան առ-
ջեւն առնելու համար պատուիրուեցաւ այդ-
պիսի անասուններ չծախել առանձին տե-
ղեր, այլ հրապարակաւ հանրային տօնա-
վածանքներու կամ քաղաքի շուկաներու մէջ
միայն:

Վեհ. Սուլթանն հրամայած է թանգարան
մը հաստատել եւ հոն ի ցոյց դնել Օսմ. դո-
րաց հին ու նոր համազգեստները բոլոր ի-
րենց տեսակներով:

Եւրոպական թերթերէն ոմանք լուր մը
հրատարակեցին թէ Վանայ նահանգին մէջ
խռովութիւն ծագած է Հայ ապստամբներու
եւ Քուրդերու միջեւ: Կառավարական աղ-
բիւրներէն ստացուած տեղեկութեամբ կը
հերքուի այդ լուրին ճշգրտութիւնը: Այս
պատմութեան իբրեւ հիմ ծառայող միակ
դէպքը ասպատակութիւն մ'է Պարսկաստանէ
եկող աւազակներու, զորս կառավարական
զօրքեր ետ մղած են: Բնաւ լուր չկայ թէ
Վանայ մէջ խռովութիւն ծագած է:

Կիրակի Հայոց Ամեն. պատրիարքը Գում-
գափուի մայր եկեղեցւոյն մէջ քարոզ խո-
սեցաւ եւ ժողովուրդն յորդորեց անհաւա-
տարական ամէն ընթացքէ զգուշանալ եւ
հաւատարիմ մնալ իրենց վեհապետին, զի
այդ է իրենց ապահովութեան կեդրոնական
պայմանը: Նոյնիմաստ յորդորներ կար-
դացուեցան նոյն օր մայրաքաղաքիս բոլոր
եկեղեցիներուն մէջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երեքշաբթի Աթենքէ հեռագրուեցաւ թէ
սոսկալի հրդեհ մը այրեց քաղաքին քանի
մը թաղերը եւ դեռ մարած չէ:

Փարիզի մէջ կ'ըսուի թէ Յունաստան
ուղղակի Բ. Դրան հետ բանակցութեան
պիտի ձեռնարկէ պատերազմական տուգան-
քին վճարման նկատմամբ:

Երբ Ֆրանսական նաւատորմը որով մէ-
լիքս Ֆոռ գնաց՝ Քրոնշթատի առջեւ հա-
սաւ, 101 թնդանօթ արձակուեցաւ: Չարն
Ալէքսանդր զբօսանաւով Նախագահին ընդ
առաջ ելաւ, եւ Ռուսական նաւատորմի
հրամանատար Ալեքսիս մեծ-դուքսը Փալէ-
մարտանաւը գնաց բարի գալուստ մաղթել
Մ. Ֆոռի: Ապա Մ. Ֆոռ մտաւ Ալէքսանդր
զբօսանաւը, ուր սիրալիր կերպով ընդուն-
ուեցաւ Չարէն: Երբ Ալէքսանդր Փեթեր-
հովի նաւամատոյցը ժամանեց, Չարն ու
Նախագահը կառքով մեծ պալատը գացին
խուռն բաղնիքեան խանդավառ ցոյցերուն
մէջտեղ: Պալատան մէջ հացկերոյթ եղաւ,
որուն ներկայ գտնուեցան բացի Չարէն եւ
Նախագահէն բոլոր մեծ-դուքսերը, Ռուսիոյ
Արտաքին գործերու նախարար Մ. Մու-
րափիւ, Ֆրանսայի Արտաքին գործերու
նախարար Մ. Հանթթօ եւ ուրիշ կարեւոր
անձնաւորութիւններ: Երեկոյն պալատան
մէջ փառաւոր սեղան տրուեցաւ ի պատիւ
Մ. Ֆոռի, յետոյ թատերական փայլուն ներ-
կայացում մը՝ պալատան թատրոնին մէջ:
Պալատան պարտէզները չքեղապէս լուսա-
զարդուած էին: Փարիզի մէջ կը կարծուի
թէ Մ. Հանթթօ Մ. Ֆոռի մեկնելէն ետքը
քիչ մը ժամանակ Սը. Փեթըրսպուրկ պիտի
մնայ, որպէս զի Մուրափիւ կոմսին հետ
խորհրդակցի քաղաքական կացութեան վրայ:
Փարիզեան թերթերը վստահ են նաեւ թէ
Մ. Ֆոռի Փարիզ վերադառնալէն անմիջա-
պէս ետեւ պիտի ծանուցուի Ռուսեւֆրան-
սական զինակցութեան որոշ դաշնագիր մը,
որուն ի զուր սպասեցին երկար ժամանակ:
Ռուս թերթերը լեցուն են Մ. Ֆոռի բարձր
գալուստ մաղթող սիրալիր յօդուածներով:
Անգղիական թերթերն այս այցելութեան
կարեւորութիւնը ցոյց կու տան քաղաքա-
կան տեսակէտով: Իտալական թերթերուն
պէս կ'ըսեն թէ այս այցելութեան արդիւնք-
ները բարի միայն կրնան ըլլալ:

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Օգոստոս 14/26 . 1897

Գոնուրիտէ		24 7	
Բուժէրի երկաթուղի		114 25	
ԴՐԱՄԱ, ՕՍՄ. ՈՎԷՆ 1004			
Մէքիտիէ	107 35	Ռուսիոյ բոլ	89 30
Մէթալիք	98	Նաւոյէն	87 8
Պէշիք	102 3	Գրիմից	54 8
Ալթըլէք	103 40	Անգլ. - - -	109 33
Մանր արծաթ	103 2	Մանթ. թղթ.	8 59

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՅՈՐ ՊՅՈՒՅՆԱՆ

Ֆիւնիսիսիայի Երզնայի, Ամերիկայի Խան